

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งของสังคมไทยในปัจจุบันก็คือ การยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้อยู่ดีกินดีโดยทั่วถึงกัน ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยอาศัยอยู่ในชนบทซึ่งตกอยู่ในภาวะขาดแคลนทั้งด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ การศึกษา สาธารณสุข ฯลฯ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องเร่งรัดพัฒนาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งการเร่งรัดพัฒนาประเทศนั้นทุกคนตระหนักดีว่า ไม่มีสิ่งใดสำคัญกว่าการจัดการศึกษาให้แก่ประชากรของประเทศ ทั้งนี้ เพราะการศึกษาได้ช่วยสร้างคนให้มีสุขภาพทางกาย สมอง อารมณ์และสังคม การศึกษาจึงเป็นเครื่องมืออันสำคัญที่จะช่วยเร่งรัดพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เป็นไปในแนวทางที่มุ่งหวังไว้ (พจน์ สะเพียรชัย 2528: 1)

ตัวจักรสำคัญที่ทำให้การศึกษาได้รับการพัฒนา คือ ครู โดยเฉพาะครูในชนบทของไทย ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับชาวบ้านและเป็นที่พึ่งของชาวบ้านหลายด้าน ครูชนบทจึงเป็นผู้มีส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ และครูในระดับมัธยมศึกษาเป็นผู้ให้การศึกษาอบรมเยาวชนของชาติที่กำลังอยู่ในวัยพร้อมที่จะลอกเลียนแบบ ถ้าครูมัธยมศึกษาได้ทุ่มเทชีวิตจิตใจเพื่อการทำงาน มีความอดทนและพร้อมจะเสียสละเพื่อส่วนรวมแล้ว เยาวชนย่อมมีแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต ดังนั้นครูมัธยมศึกษาจึงควรเป็นผู้ริเริ่มนำทางให้ชุมชนได้ตระหนักถึงหน้าที่ที่จะช่วยเหลือและพึ่งตนเองได้ก่อนจะไปพัฒนาชาติให้เจริญยิ่งขึ้น สิ่งที่เรามุ่งหวังจากครู คือ ครูควรจะนำวิชาชีพที่ได้เรียนมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ และมีคุณธรรมพร้อมที่จะเป็นผู้นำชุมชนได้ ดังที่มหาวิทยาลัยแมสซาชูเซต (จอร์จตัน สาครินทร์ 2529: 32) กำหนดคุณสมบัติของครูที่ดีไว้ว่า ควรเป็นบุคคลที่

- 1) มีความรู้ทางเนื้อหาวิชาเป็นอย่างดี
- 2) มีทักษะและเทคนิคในการสอนวิชาเฉพาะเป็นอย่างดี
- 3) มีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เป็นอย่างดี

เช่นเดียวกับที่บุญถิ่น อัตถากร (2513: 453) ได้กล่าวถึงลักษณะของครูดีไว้ว่า
อย่างน้อยควรมี 3 ประการ คือ

- 1) ควรเป็นผู้มีความรู้ คือ มีความสามารถใน เนื้อหาวิชาและมีปัญญา
- 2) เป็นผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรม วัฒนธรรม และมีสุคนิยาม
- 3) เป็นผู้มีความสามารถในกลวิธีการสอน สามารถถ่ายทอดความรู้ แนววิธีทางแห่ง
ปัญญา และอบรมชักนำเด็กไปสู่หนทางอันดีงาม

ถ้าครูมัธยมศึกษาทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ครบถ้วนตามที่กล่าวมา ประกอบกับหลักสูตรมัธยมศึกษา
ในปัจจุบันที่เน้นการจัดเนื้อหาวิชา สาระ และกระบวนการ เรียนรู้ให้จบในตัวเอง เพื่อให้ผู้จบชั้น
มัศึกษามีความมั่นใจในความรู้ความสามารถในการดำรงชีวิตของตนเอง (พนัส หันนาคินทร์
2524: 65) ย่อมจะเป็นสิ่งเกื้อกูลกันและส่งผลให้นัก เรียนเหล่านั้นสามารถพัฒนาตนเอง เป็นกำลัง
สำคัญของท้องถิ่นและประเทศชาติต่อไป ทั้งนี้ครูผู้ให้การศึกษาอบรมต้องมีความกระตือรือร้นในการ
ทำงาน ซึ่งครูจะทำหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการที่จะก่อให้เกิดแรงจูงใจเพียงพอ
ที่จะทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ดังกล่าว

ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในท้องที่กันดาร เป็นผู้เสียสละและมีความอดทนสูง เรารู้ว่า
จะหาครูไปสอน ในชนบทหรือที่กันดารได้ยาก (บุญถิ่น อัตถากร 2513: 12) นอกจากครูท้องที่
กันดารจะประสบกับปัญหาด้านการเรียนการสอน เช่นเดียวกับครูท้องที่อื่นแล้ว ครูในท้องที่กันดาร
ยังต้องต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคในการดำรงชีวิต ดังที่ จรรยา สุวรรณทัต (2522: 94) ได้
ทำการวิจัย เรื่อง สุขภาพจิตของครูถิ่นกันดารที่สัมพันธ์กับปัญหาการสอนและทัศนคติที่มีต่อเด็ก ได้
ผลสรุปว่า สภาพที่เป็นปัญหาของครูประถมศึกษาในท้องที่กันดารที่สำคัญที่สุด และมีผลเสียต่อสุขภาพจิต
ของครู คือ การขาดแรงจูงใจทั้งในด้านวัตถุ และสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุ ซึ่งยังพอมีวิธีการปรับปรุงให้ดีขึ้น
ได้โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายหาทางช่วยเหลืออย่างจริงจัง ให้ครูเหล่านั้น เห็นการ
เปลี่ยนแปลงที่เอื้อต่อการทำงานของเขามากขึ้นกว่าเดิม สมชัย วุฒิมปรีชา (ณรงค์ อีระไวทยะ
ผู้รวบรวม 2528ก: 1) กล่าวถึงปัญหาของครูท้องที่กันดารโดยสรุปว่า ครูเหล่านั้นต้องรับภารกิจ
ปฏิบัติหน้าที่หลายประการทั้งงานในหน้าที่ และงานที่ได้รับความมอบหมาย เป็นพิเศษด้วยความเสียสละ
อดทน และเสี่ยงภัยอันตรายเป็นอย่างยิ่ง ถ้าครู ในท้องที่กันดารไม่มีจิตใจที่เข้มแข็งเพียงพอที่จะ
ต่อสู้กับอุปสรรคดังกล่าว ในที่สุดครูท้องที่กันดารย่อมไม่สามารถหาทางช่วยเหลือให้ท้องที่กันดาร
เจริญขึ้นได้ รัฐบาลได้ตระหนักในปัญหานี้และพยายามช่วยเหลือโดยกรมสามัญศึกษา ได้จัดสวัสดิการ

ต่าง ๆ ให้ทัดเทียมกับโรงเรียนในท้องที่อื่น รวมทั้งให้สิทธิพิเศษในการรับเงินสวัสดิการ เบี้ย
 กันดาร โดยให้ได้รับในอัตราร้อยละสิบของเงิน เดือนที่ได้รับจริง และไม่น้อยกว่าสองร้อยบาท
 (ราชกิจจานุเบกษา 2524: 3) เพื่อเป็นกำลังใจในการปฏิบัติงาน เงินสวัสดิการ เบี้ยกันดารนี้
 จ่ายสำหรับข้าราชการหรือลูกจ้างประจำที่ปฏิบัติราชการประจำอยู่ในท้องที่ตามที่กระทรวงการคลัง
 ประกาศกำหนดให้เป็นท้องที่กันดาร ซึ่งได้แก่ท้องที่ที่ทางคมนาคมไม่สะดวก ไม่มีรถยนต์หรือ
 เรือยนต์โดยสารไปมาได้ตลอดปี มีโรคภัยไข้เจ็บชุกชุม (กรมสามัญศึกษา 2528) ซึ่งจะมีการ
 ประกาศกำหนดท้องที่กันดารตามความเหมาะสม และประกาศเปลี่ยนแปลงเพื่อเพิ่มเติมท้องที่กันดาร
 ตามที่ทางจังหวัด เสนอมายังกระทรวงการคลังหรือพิจารณา เพื่อยกเลิกท้องที่กันดาร ในทุก ๆ 3 ปี
 สมาน แสงมะลิ (2524: 10) กล่าวว่า การจ่ายเบี้ยกันดารให้ครู ในท้องที่กันดารนี้ เพื่อเป็นการ
 จูงใจที่จะให้ครูได้ออกไปสอนในชนบทที่ห่างไกลมากขึ้น ถึงกระนั้นก็ตามความยากลำบากในการ
 เดินทาง ความไม่สะดวกสบายในการดำรงชีวิต ในท้องที่กันดารก็ยังคงเป็นสิ่งสะกิดกันความตั้งใจในการ
 ปฏิบัติงานของครูอยู่มาก ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีปัญหาเรื่องการว่างงานในอาชีพครูจน เป็นผลให้มี
 ผู้สมัครไปสอนในท้องที่ห่างไกลและกันดารมากขึ้นแล้วก็ตาม จากรายงานของกรมสามัญศึกษา
 ในสมุดนิเทศก์การศึกษา กรมสามัญศึกษา (2529) จะเห็นว่า มีโรงเรียนในท้องที่กันดาร 8 โรงเรียน
 จากทั้งหมด 26 โรงเรียน มีครูเกินเกณฑ์หรืออัตราที่คณะกรรมการข้าราชการครูกำหนด แต่อัตรารู
 เกินกำหนดนี้บางครั้งมีปัญหา เนื่องจากครูย้ายไปช่วยราชการที่อื่นก่อน แต่ไม่ได้ติดต่ออัตราไป
 ตามตัวทันที ทำให้จำนวนครูที่มีอยู่จริงไม่ตรงกับจำนวนอัตราที่รายงานมาทางกรมสามัญศึกษา ซึ่ง
 เป็นปัญหาด้านบุคลากรของกรมสามัญศึกษาอย่างหนึ่ง (สมศักดิ์ ศรีมาโนชญ์ 2527: 153) ย่อม
 เป็นสิ่งแสดงว่า ถ้าไม่มีปัจจัยจูงใจให้ครูปฏิบัติงานในท้องที่กันดารแล้ว ครูย่อมหาทางย้ายออกไป
 ยังกี่อื่นเร็วกว่าที่ควร รวมทั้งในขณะที่ปฏิบัติงานอยู่ที่ขาดกำลังใจที่จะทำงานจนเต็มความสามารถ
 อันจะเป็นสาเหตุให้ท้องที่กันดารตกอยู่ในสภาพน่าห่วงต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด เพราะขาดครูที่มีฝีมือ
 มีความรู้ความสามารถและความชำนาญรวมทั้งมีความจริงใจต่อท้องที่กันดาร จะเห็นได้จากรายงาน
 การวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2524, 2526: 52, 76) ที่ได้ทำการ
 วิจัยในโครงการวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนาการศึกษาของจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดเลย ได้
 ข้อค้นพบว่า ครูในท้องที่กันดารในระดับประถมศึกษาเป็นครูที่มีวุฒิค่า อายุน้อย และมีประสบการณ์
 การสอนน้อย จึงน่าจะพิจารณาหาแนวทางเพื่อจูงใจให้ครูในท้องที่กันดารรู้สึกว่าเป็นผู้เสีย
 เปรียบเพื่อนที่อยู่ท้องที่อื่นและมีอนาคตงานที่สดใสเช่นเดียวกับการรับราชการอยู่ในท้องที่อื่น
 จึงจะทำให้มีกำลังใจในการปฏิบัติงาน ไม่ใช่อาศัยบรรจุมารเพียงเพื่อเป็นทางผ่านสู่ตำแหน่ง หรือ
 ชั้นที่สูงกว่าเท่านั้น (จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ และคณะ 2522: 418)

แต่เมื่อผู้วิจัยได้ทำการศึกษานำร่อง พบว่ามีครูท้องที่กั้นตารประมาณร้อยละ 25 ที่มีสิทธิ์ขอย้าย แต่ไม่ได้ขอย้าย (ประพศติ จงโมตรีพร สัมภาษณ์เมื่อตุลาคม 2530) และพบว่าครูมัธยมศึกษาในท้องที่กั้นตาร มีปัจจัยจูงใจในการปฏิบัติงานดังนี้ คือ

1. ปัจจัยด้านความต้องการทางร่างกายที่จำเป็นและเป็นสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงานให้เป็นที่ไปด้วยความสะดวก คือ การมีบ้านพักครูให้แต่สภาพค่อนข้างแออัดคับแคบ สามารถจัดหาอาหารและน้ำดื่มได้สะดวกพอสมควร

2. ปัจจัยด้านความต้องการทางจิตใจ ที่สำคัญคือ มีความมั่นคงปลอดภัยทั้งด้านทรัพย์สินส่วนตัว และด้านการทำงาน การได้รับการยอมรับในโรงเรียนและสังคม คือ เพื่อนร่วมงานมีความสามัคคีกัน มีความเป็นกันเอง นักเรียนและผู้ปกครองในชุมชนให้ความยกย่องนับถือ ได้รับความเอาใจใส่จากผู้บริหาร พอใจในสภาพแวดล้อม และบรรยากาศในชุมชน มีอุดมคติ คือ ตั้งใจว่าจะมาทำงานในชุมชน

ซึ่งผลจากการศึกษานำร่องนี้ตรงกับแนวคิดของ เดล คาร์เนกี ในเรื่องความต้องการของมนุษย์ที่แบ่งความต้องการไว้เป็น 2 ด้าน คือ

1. ความต้องการทางร่างกาย (Physical Needs) ได้แก่ อาหาร อากาศ น้ำดื่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อนและอื่น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตของแต่ละคน

2. ความต้องการทางจิตใจ (Psychological Needs) ซึ่งได้แก่

2.1 ความมั่นคงปลอดภัย

2.2 ความยกย่องนับถือ

2.3 การยอมรับในสังคม หรือการเข้าหมู่เข้าพวก

2.4 โอกาสก้าวหน้า

2.5 ความต้องการได้รับความสำเร็จตามความนึกคิด

งานวิจัยของ อารี เพชรสุด (2517) เรื่อง สาเหตุที่นักเรียนฝึกหัดครูไม่ต้องการออกไปทำงานในชุมชน พบว่า มีสาเหตุมาจาก ผู้ปกครองไม่ยอมให้ไปสูงสุคร้อยละ 38.28 แต่กลุ่มที่สมัครออกไปทำงานในชุมชนซึ่งมีจำนวนมากกว่ากลุ่มที่ไม่ออกไปอยู่ชุมชน มีเหตุผลสำคัญ คือ สมัครใจไปเพราะชอบชุมชนร้อยละ 60.98 ตั้งอุดมคติไว้ว่าจะทำงานในชุมชนร้อยละ 60.74

คิดว่าประหยัทรายจ่ายร้อยละ 49.38 กลับไปอยู่ชนบท เพราะเป็นภูมิลำเนาเดิมร้อยละ 40.44 เมื่อความล้มส่น่วนวายในเมืองร้อยละ 34.32 ไม่มีทางเลือกอื่นร้อยละ 11.48 เป็นต้น

เชียร ศิลนะชัย (2523) ได้ทำการศึกษาเรื่องการกระจายบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัญหาที่ทำให้บุคลากรไม่กระจายไปสอนตามโรงเรียนนอกเมืองนั้นพอสรุปได้ว่า บ้านพักครูขาดแคลน อาหารการกินไม่อุดมสมบูรณ์ โรงเรียนอยู่ห่างไกล ครูกลัวความกดดัน และไม่มีโอกาสศึกษาต่อทำให้ไม่ก้าวหน้าแต่งงานวิจัยของธานีรินทร์ อัครรัตน์ (2528) กลับพบว่า ครูในท้องที่กดดันระดับประถมศึกษาได้รับการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ถึงร้อยละ 78.87 อย่างไรก็ตาม ข้อคิดเห็นของ เชียร ศิลนะชัย และ ธานีรินทร์ อัครรัตน์ สอดคล้องกันในด้านที่ควรจัดสรรบ้านพักครูให้เพียงพอ

และจากงานวิจัยของคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน เรื่องความต้องการของข้าราชการในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อแรกเพื่อสำรวจและศึกษาสภาพความต้องการของข้าราชการในเมืองและชนบท ได้ข้อค้นพบว่า ข้าราชการในชนบท แสดงความต้องการอย่างมากที่สุดในเรื่องความต้องการสวัสดิการด้านให้ความช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยและความต้องการให้มีการปรับปรุงระบบจำแนกตำแหน่ง และยังได้ทำการ เปรียบเทียบระหว่างความต้องการของข้าราชการในเมืองกับชนบทจากรายการทั้งหมด 84 รายการ ปรากฏว่า ข้าราชการในชนบทมีความต้องการสูงกว่าข้าราชการในเมือง 61 รายการ ($P < .05$) โดยที่รายการที่มีค่าเฉลี่ยต่างกัน ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป คือ เรื่องของการจัดหาเครื่องเรือนยว การจัดให้มีบริการน้ำดื่มที่สะอาด การจัดหาเครื่องพิมพ์ดีด เครื่องถ่ายเอกสาร และการจัดห้องประชุม

แนนน้อย ศรีวราธนุลย์ (2528) ได้ศึกษาปัญหาการจูงใจข้าราชการให้ปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาค ได้พบว่าปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ เพื่อนร่วมงานที่ดี สิ่งตอบแทนหรือค่าตอบแทนต่างๆ ที่ได้รับจากทางราชการ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน สภาพแวดล้อมที่ดี และการได้อยู่ร่วมกับคู่สมรสหรือใกล้ชิดบิดามารดา เป็นสิ่งที่ทำให้ข้าราชการพอใจปฏิบัติงานส่วนภูมิภาค

และในปี 2530 กรมสามัญศึกษา มีการจัดทำโครงการจูงใจครูผู้ชนบท โดยมีจุดมุ่งหมายคือ ช่วยเหลือครูมัธยมศึกษาในท้องที่กดดันให้มีความกำลังใจ ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ โดยมีระยะเวลาในการดำเนินโครงการในปี 2530-2534 วิธีดำเนินงานคือคัดเลือกโรงเรียนมัธยมศึกษาในท้องที่กดดันให้เข้าโครงการ จัดสรรบ้านพักครูให้ จัดสิ่งสาธารณูปโภค เช่น น้ำดื่มหรือไฟฟ้า เป็นต้น

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิจารณาให้สิทธิพิเศษ คือ ลาศึกษาต่อ และพิจารณาความดีความชอบ เป็นกรณีพิเศษมากกว่าครู ใน
ในท้องที่อื่น จัดพิธีมอบประกาศเกียรติคุณ และให้รางวัลแก่ครูและผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติหน้าที่
อยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาท้องที่กั้นคาบตามระยะเวลาที่กรมกำหนด เพื่อต้องการให้ครูที่อยู่ในท้องที่
กั้นคาบสามารถสอนนักเรียนได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพต่อไป

จากการศึกษาถึงสภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาในท้องที่กั้นคาบ และบังจัยจงใจในการ
ปฏิบัติงานที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาบังจัยจงใจในการปฏิบัติงานของครูมัธยมศึกษา
ในท้องที่กั้นคาบโดยศึกษาจากบังจัยจงใจ 3 ด้าน คือ ด้านความต้องการทางร่างกาย ด้านความ
ต้องการทางจิตใจ และความจำเป็นต้องทำงาน ซึ่งผลจากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการ
สร้างบังจัยที่จงใจให้ครูมัธยมศึกษาท้องที่กั้นคาบมีกำลังใจในการปฏิบัติงานตามต้องการ อันจะ
ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพและประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของ โรงเรียนมัธยมศึกษาในท้องที่กั้นคาบ และภูมิหลังของครู
มัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาบังจัยจงใจในการปฏิบัติงานของครูมัธยมศึกษาในท้องที่กั้นคาบ
3. เพื่อเปรียบเทียบบังจัยจงใจในการปฏิบัติงานของครูมัธยมศึกษาที่ปฏิบัติงานในท้องที่
กั้นคาบกับ ไม่กั้นคาบ

สมมุติฐานในการวิจัย

จากผลการวิจัยของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2524, 2526) ที่พบว่า ครู
ในท้องที่กั้นคาบระดับประถมศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดเลย เป็นครูที่มีวุฒิค่า อายุน้อย
และประสบการณ์การสอนน้อย และในการอภิปรายผลการวิจัยได้กล่าวถึงลักษณะของครูท้องที่กั้นคาบ
ระดับประถมศึกษาว่า ครูกั้นคาบที่มีเวลาทำการสอนมานานมีโอกา้าย้ายเข้าไปอยู่ในท้องที่ที่เจริญ
และครูบรรจุใหม่จะถูกส่งไปแทน ครูที่มีอายุน้อยสมัครใจไปสอนในท้องที่กั้นคาบเพราะอาจจะยังมี
พลังพอที่จะต่อสู้กับความกั้นคาบต่าง ๆ ได้ ประกอบกับอาจจะยังไม่มีภาระทางครอบครัวมากนัก
และสัดส่วนของครูตามเพศแตกต่างกัน คือในท้องที่กั้นคาบมีครูหญิงน้อย แต่ท้องที่เจริญมีครูหญิงมาก
ซึ่งในเรื่อง เพศนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของธานีรินทร์ อัสวรัตน์ (2528) ที่พบว่า ครูท้องที่กั้นคาบ

ระดับประถมศึกษามีเพศชายมากกว่าเพศหญิง รวมทั้งสภาพของท้องที่กันดารที่อยู่ห่างไกล มีทางคมนาคมไม่สะดวก ไม่มีรถยนต์หรือรถยนต์โดยสารไปมาได้ตลอดปี และมีโรคภัยไข้เจ็บชุกชุม น่าจะเป็นเหตุให้ครูท้องที่กันดาร มีความอดทนสูงกว่าครูที่ใช้ชีวิตและทำงานในท้องที่อื่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับภูมิหลังของครูมัธยมศึกษาแต่ละคน ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานไว้ว่า

1. ภูมิหลังของครูมัธยมศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับสภาพท้องที่ของโรงเรียนมัธยมศึกษา กล่าวคือ

ครูมัธยมศึกษาท้องที่กันดารมีอายุ วุฒิสถที่สุด อายุราชการ จำนวนปีที่ปฏิบัติงาน ในโรงเรียนปัจจุบัน ผลการเรียนในระดับที่ได้วุฒิสถที่สุด และจำนวนครั้งการย้าย ต่ำกว่าครูมัธยมศึกษาท้องที่ไม่กันดาร

ครูมัธยมศึกษาท้องที่กันดารมีเพศชายมากกว่าเพศหญิง แต่ครูมัธยมศึกษาท้องที่ไม่กันดารมีเพศหญิงมากกว่าเพศชาย

ครูมัธยมศึกษาท้องที่กันดารมีภูมิหลังด้าน สถานภาพสมรส ภูมิลำเนาเดิม อาชีพ บิดาและมารดา สถานที่ตั้ง โรงเรียนที่เรียนจบในชั้นมัธยมศึกษา เหตุผลที่มาปฏิบัติงานในโรงเรียนปัจจุบัน และสาเหตุที่เลือกประกอบอาชีพครู แตกต่างจากภูมิหลังของครูมัธยมศึกษาท้องที่ไม่กันดาร

จากหลักเกณฑ์การย้ายข้าราชการครู กรมสามัญศึกษา ซึ่งกำหนดไว้สำหรับการย้ายครูกรมสามัญศึกษาให้เป็นไปอย่างเรียบร้อยและเหมาะสม บังเกิดผลดีและเป็นไปด้วยความยุติธรรม ระบุว่า การขอย้ายประจำปี ผู้ที่ขอย้ายจะต้องมีอายุราชการในโรงเรียนที่ปฏิบัติราชการอยู่เป็นเวลาติดต่อกัน 3 ปีการศึกษา โดยนับถึงวันที่ 31 พฤษภาคม ของปีถัดไป (กองแผนงาน 2529) แต่ถ้าย้ายเมื่อมีสิทธิ์ขอย้ายในทันทีโอกาสที่จะได้รับการพิจารณาเพิ่มเงินเดือนสองขั้นก็จะน้อยลง เนื่องจากถ้าย้ายได้ต้องไปปฏิบัติราชการในที่ใหม่ และถ้าย้ายไม่ได้ต้องปฏิบัติราชการอยู่ที่เดิมย่อมจะส่งผลต่อการพิจารณาเพิ่มเงินเดือนสองขั้น ทั้งสองกรณี ซึ่งการรับราชการแล้วได้สองขั้นเป็นความหวังอันสูงสุดของข้าราชการเพราะนอกจากจะได้เป็นตัวแทนเงินออกมาแล้วสิ่งที่ได้ทางอ้อม คือ ได้เกียรติคุณของวงศ์ตระกูล (สมชัย วุฒิมวีรีชา 2530: 10) ทำให้ครูซึ่งบรรจุครบ 3 ปี ยังไม่ขอย้ายเมื่อมีสิทธิ์ย้าย ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานว่า

2. ครูมัธยมศึกษาท้องที่กัณฑ์การที่มีอายุราชการต่างกัน มีปัจจัยจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความต้องการทางร่างกาย ความต้องการทางจิตใจ และความจำเป็นต่อทำงาน กล่าวคือ ครูมัธยมศึกษาที่ปฏิบัติงานในท้องที่กัณฑ์การที่มีอายุราชการมากจะมีปัจจัยจูงใจในด้านความต้องการทางร่างกาย ความต้องการทางจิตใจ และความจำเป็นต่อทำงานมากกว่าครูมัธยมศึกษาที่มีอายุราชการน้อย

จากการศึกษาของ แพทริค อาร์ ดิคาปริโอ (Patrick R. DiCaprio 1974: 3334-A) เรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศของโรงเรียนกับความพึงพอใจในการทำงานของครูมัธยมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตชานเมืองและโรงเรียนมัธยมศึกษาในชนบทของนครนิวยอร์กตอนเหนือ พบว่า ครูในเขตชนบทมีความพึงพอใจในงานสูงกว่าครูในเขตชานเมือง

จากงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (2527) ในการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความต้องการระหว่างข้าราชการในเมืองกับข้าราชการในชนบทของภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรื่องความต้องการของข้าราชการในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปรากฏว่า ข้าราชการในชนบทมีความต้องการสูงกว่าข้าราชการในเมือง 61 รายการ จาก 84 รายการ และรายการที่มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันมากกว่า .50 ขึ้นไป ได้แก่ การจัดหาเครื่องเรือนยิว การจัดให้มีบริการน้ำดื่มที่สะอาด การจัดหาเครื่องพิมพ์ดีด การจัดหาเครื่องถ่ายเอกสาร และการจัดหาห้องประชุม

ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานไว้ว่า

3. ครูมัธยมศึกษาท้องที่กัณฑ์การกับท้องที่ไม่กัณฑ์การ มีปัจจัยจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความต้องการทางร่างกาย ความต้องการทางจิตใจ และความจำเป็นต่อทำงาน กล่าวคือ ครูมัธยมศึกษาที่ปฏิบัติงานในท้องที่กัณฑ์การจะมีปัจจัยจูงใจในด้านความต้องการทางร่างกาย ความต้องการทางจิตใจ และความจำเป็นต่อทำงาน มากกว่าครูมัธยมศึกษาที่ปฏิบัติงานในท้องที่ไม่กัณฑ์การ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ทำการศึกษาคั้งนี้ คือ

1.1 ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในท้องที่กั้นดาร สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในท้องที่ 12 จังหวัด จำนวน 26 โรงเรียน

1.2 ครูโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ไม่อยู่ในท้องที่กั้นดาร สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในท้องที่เดียวกับโรงเรียนที่กั้นดาร ยกเว้นจังหวัด แม่ฮ่องสอนที่เป็นท้องที่กั้นดารทั้งจังหวัดจึงมีโรงเรียนที่ไม่กั้นดารอยู่ในท้องที่ 11 จังหวัด จำนวน 71 โรงเรียน โรงเรียนเหล่านี้เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กเช่นเดียวกับโรงเรียนมัธยมศึกษาในท้องที่กั้นดารส่วนมาก

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรด้านสภาพทั่วไปของโรงเรียนมัธยมศึกษาท้องที่กั้นดาร ได้แก่ อายุ โรงเรียน จำนวนครูทั้งหมด จำนวนครูที่พักบ้านพักครู จำนวนชั่วโมงสอนของครูต่อสัปดาห์ อัตราส่วนครูต่อนักเรียน อัตราส่วนครูต่อห้องเรียน อัตราส่วนครูชายต่อครูหญิง อัตราส่วนนักเรียนต่อห้องเรียน

2.2 ตัวแปรด้านภูมิหลังของครูมัธยมศึกษา ได้แก่ เพศ วุฒิสถที่สุด อายุ สถานภาพ สมรส ภูมิลำเนาเดิม อาชีพบิดาและมารดา ที่ตั้งสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ผลการเรียนในระดับที่ได้วุฒิสถที่สุด อายุราชการ จำนวนปีที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนปัจจุบัน เหตุผลในการมาปฏิบัติงานในโรงเรียนปัจจุบัน จำนวนครั้งที่ย้าย และสาเหตุที่มา เป็นครู

2.3 ปัจจัยจูงใจในการปฏิบัติงานของครูมัธยมศึกษา

ก. ปัจจัยด้านความต้องการทางร่างกาย ได้แก่ การถือกรรมสิทธิ์ที่อยู่อาศัย อาหารและน้ำดื่ม สภาวะทางสุขภาพอนามัย เครื่องนุ่งห่ม การพักผ่อน และนันทนาการ

ข. ปัจจัยด้านความต้องการทางจิตใจ ได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัย การได้รับการยอมรับในโรงเรียนและสังคม ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน การได้รับการยกย่องนับถือ ความมุ่งหวังหรืออุดมคติในการทำงานและในชีวิต สภาพแวดล้อม ความผูกพันต่อเครือญาติและภูมิลำเนา เงินเดือน และผลประโยชน์เกื้อกูล

ค. ความจำเป็นต้องทำงาน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้ให้ข้อมูลให้สัมภาษณ์ และตอบแบบสอบถามอย่างจริงจัง ตามความเป็นจริง
2. การเก็บข้อมูลในวันเวลาที่ต่างกันไม่มีผลให้ข้อมูลแตกต่างกันไปจากสภาพความเป็นจริง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

โรงเรียนมัธยมศึกษาในท้องที่กันดาร หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาในท้องที่กันดาร สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกระทรวงการคลังประกาศ กำหนดให้เป็นท้องที่กันดารตามความเหมาะสม และตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 6 ของพระราชกฤษฎีกา เงินสวัสดิการ พ.ศ. 2524 คือ มีเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ คือ

- 1) มีทางคมนาคมไม่สะดวก
- 2) ไม่มีรถยนต์หรือรถยนต์โดยสารไปมาได้ตลอดปี
- 3) โรคภัยไข้เจ็บชุกชุม

ครูมัธยมศึกษาท้องที่กันดาร หมายถึง ครูและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในท้องที่กันดาร ปีการศึกษา 2530

ครูมัธยมศึกษา หมายถึง ครูและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งในท้องที่กันดาร และไม่กันดาร

ปัจจัยจูงใจ หมายถึง อิทธิพลต่าง ๆ ที่เป็นแรงจูงใจให้ครูมัธยมศึกษาปฏิบัติงานได้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

ก. ปัจจัยด้านความต้องการทางร่างกาย ได้แก่ การถือกรรมสิทธิ์ที่อยู่อาศัย อาหาร และน้ำดื่ม สภาวะทางสุขภาพอนามัย เครื่องนุ่งห่ม การพักผ่อนและนันทนาการ

ข. ปัจจัยด้านความต้องการทางจิตใจ ได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัย การได้รับการยอมรับในโรงเรียนและสังคม ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน การได้รับการยกย่องนับถือ ความมุ่งหวังหรืออุดมคติในการทำงานและในชีวิต สภาพแวดล้อม ความผูกพันต่อเครือญาติ และภูมิลาเนา เงินเดือนและผลประโยชน์เกื้อกูล

ค. ความจำเป็นต้องทำงาน

ภูมิลาเนาเดิม หมายถึง สถานที่เกิดซึ่งแบ่งเป็น

- 1) กรุงเทพมหานคร
- 2) ต่างจังหวัดแต่ไม่ใช่จังหวัดที่ปฏิบัติงานอยู่
- 3) จังหวัดเดียวกับที่ปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบัน

การถือกรรมสิทธิ์ที่อยู่อาศัย หมายถึง การมีสิทธิ์ในการครอบครองที่อยู่อาศัย เช่น บ้านพักครู บ้านของตนเอง

ความมั่นคงปลอดภัย หมายถึง การมีหลักประกันความยั่งยืนและความปลอดภัยในการปฏิบัติงานและการดำรงชีวิต ความเข้าใจและความร่วมมือจากผู้บังคับบัญชาที่มอบหมายงาน จากเพื่อนร่วมงานและจากชุมชน

การได้รับการยอมรับในโรงเรียนและสังคม หมายถึง การได้รับการยอมรับได้รับความรักความอบอุ่นจากบุคคลอื่นทั้งในและนอกโรงเรียน

การได้รับการยกย่องนับถือ หมายถึง ความมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ความศรัทธา และยกย่องนับถือที่ได้รับจากบุคคลทั่ว ๆ ไปทั้งในและนอกโรงเรียน

ความมุ่งหวังหรืออุดมคติในการทำงานและในชีวิต หมายถึง ความต้องการ หรือความมุ่งหวังที่จะทำงานจนบรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม เพื่อพัฒนาประเทศไทย คำนึงถึงความสำเร็จของงาน เป็นใหญ่

สภาพแวดล้อม หมายถึง สภาพการณ์ต่าง ๆ ที่ช่วยในการปฏิบัติงาน และด้านความเป็นอยู่ส่วนตัวที่ต้องปะทะกับสิ่งแวดล้อม เช่น สภาพภูมิอากาศ อุณหภูมิ ความสงบ และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ

เงินเดือนและผลประโยชน์เกื้อกูล หมายถึง เงินเดือนที่ได้รับประจำ รวมทั้งสวัสดิการต่าง ๆ และเงินค่าตอบแทนประเภทต่าง ๆ ที่ได้รับ และเงินที่สามารถหาได้พิเศษจากการอยู่ภายในท้องถิ่น เช่น จากอาชีพรอง เป็นต้น

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อเป็นข้อมูลให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการมัธยมศึกษาได้เข้าใจสภาพทั่วไปของโรงเรียนและครูมัธยมศึกษาในท้องถิ่นที่ศึกษาค้นคว้าได้ดียิ่งขึ้น
2. ได้ทราบปัจจัยจูงใจในการปฏิบัติงานของครูมัธยมศึกษาในท้องถิ่นที่ศึกษาค้นคว้า เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร ครูให้สอดคล้องตามความต้องการที่แท้จริง
3. เพื่อกระตุ้นให้ทุกฝ่ายได้ช่วยเหลือร่วมมือให้ครูมัธยมศึกษาในโรงเรียนท้องถิ่นที่ศึกษาค้นคว้ามีกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ